

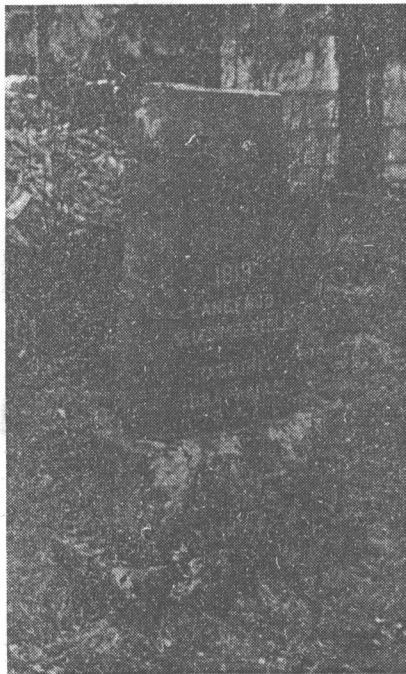
MÄLESTUS SELTSIMEESTEST ON PÜHA...

Egas muidu ei püsiks Lehtse ainuke «kultuuri- ja ajaloomälestis» vankumatult omal kohal endise pritsimaja suveaia lõunaserval kuuseheki juures.

Siin on sütitavaid kõnesid pidanud omaaegsed partei- ja komsomolijuhid, külanõukogude ideoloogia-töötajad. Leninlike pidupäevade puhul olid tavalised pioneeride külaskäigud siia, küll korrastustöödeks, küll miitinguid ja aktusi pidama. Mõned olid isegi nutnud, sest mälestus seltsimeestest on ju püha.

Tegelikult on aga lugu mälestussambast selline. 1940. aastal, kui venelased olid Eesti okupeerinud, korjati «seltsimeeste», Eesti vabaduse vastu võitlejate säilmed (neid toodi teadaolevalt Kuru külast, Patikalt, Käravetelt, Rägaverest ja Kurge põllult) kokku, toodi Lehtsesse ja sängitati suurte austusavalduste saatel mulda eelmainitud kohas. Lauldud ka «Internationaali». Asja organiseeris esimene Lehtse miilits, petserivenelane Sitin. Üks kõnelejaid oli kohalik venelane Fatkin. Paigaldati mälestuskivi, mis ei olnud identne praegusega.

Saksa okupatsioonija omavalitsustegelastele kivi ja kõmu punavõitlejate ümber muidugi ei meeldinud. 1941. aasta augustis käsutas kohalik omakaitse siin-sed kommunistiideede levitajad Tamvere ja Maljuti ni matmispaika lahti kaevama. Tallinnast toodi kohale seal vangistuses olnud Fatkin. Kirst kontidega võeti august välja, pildistati, peeti kommunistivastaseid kõnesid. Oma eelmisel aastal peetud kõnet sunniti kordama Fatkinil. Siis korraldati «rongkäik» Lehtses. Seejärel lasti kirst säilmetega auku, valati bensiiniga üle

ja põletati. Kivi kõrvaldati (arvatavasti lõhuti ja lasti auku).

1951. aasta sügisel, kui meid taas oli kommunistipäike soojendanud, korraldati 1940. a. tseremooniat, käsutati kohale Pruuna kooli õpilased ja õpetajad, paigaldati uus kivi (fotol). Siin ta seisab ja on kuulutatud vabariikliku tähtsusega kultuurimälestiseks.

Allakirjutanu poolt valla volikogule tehtud avalduse peale kivi kõrvaldamise asjus õiget reaktsiooni nagu ei olnudki. Soovitati see Lehtse muuseumi viia. Seda ei saa isegi naljaks pidada, sest ajaloo- ja kultuurimälestistega ümberkäimine peab korrektne olema. Me ei taha korrata omal ajal punaste organiseeritud ausammaste lõhkumismaaniat, vaid soovime koristada täiesti tähtsusetu kivitahuka Lehtse alevikust. Ega kunagi langenud «seltsimehedki» ei pahanda selle üle.

Jääb veel küsida, miks peab Lehtses, endises kõige suuremate rahvaürituste korraldamise paigas, kus kunagi pole keegi «langenud», seisma monument punavõitlejatele, kes oma ideede levitamise nimel on häitanud meie rahvast enam kui keegi teine?

Vesteldes Lehtse vanemate inimestega, on kõik eranditult soovinud samba kõrvaldamist. Mälestussammas või plaat võiks hoopis olla omaaegsetele Lehtse avaliku elu tegelastele (HEINRICH TOSS, JAAN KENS, ANTON JAIRUS, AADU PAADER, ALEKSANDER KITSAS, JAAN POOM, ALEKSANDER TARKPEA), kes kõrvaldati esmajärjekorras 1940. aastal.

Lehtselased, avaldage oma arvamust!

JÜRI FREIMANN